

Het wordt het feest van de rechtvaardiging en van de verheerlijking Gods. Van het neerdalende nieuwe Jeruzalem. Van het lied van het Lam, als het rauw geschreeuwde lied van den mensch eeuwig zal zijn verstomd.

Dat is het einde. Het einde. Het door de Bruid van Christus hijgend begeerde einde, waarom ze bidt: Kom Heere Jezus, ja kom haastiglijk.

En hier, ook hier, staat het antwoord op het gebed, en op het verbaasde vragen van de Kerk, waarom God zoo lang kan zwijgen en gedoogen het ruwe schreeuwen van den mensch: het hijgt naar het einde. Dat is Gods haast.

Het is „vervuld van een innerlijken drang, om het tijdstip der vervulling te bereiken”.

De Heere haast zich met Zijn doen en Zijn openbaring heen naar het einde om Zijn slotwoord te spreken.

Maar waarom duurt het dan zoo lang? En waarom zien we dan nog niet, dat Hij komt? En waarom blijven dan alle dingen van de dagen der vaderen af gelijk? Hoorren we niet in onze dagen zoo luid verkondigen, dat het Koninkrijk Gods heeft afgedaan? Wat blijft er nu van de beloften van onzen God?

Als om de wachtende Kerk voor dien tijd van wachten een antwoord te geven, zegt de Heere het hier: „het hijgt naar het einde”.

Het duurt lang, eer die dag komt, maar toch haast God zich. Haastend en hijgend als om er zoo spoedig mogelijk te komen strekt Gods Woord en Gods Raad en Gods doen zich naar het einde uit.

Zóó, als de snelrein zich haast langs de eindloze baan. Met duizelende vaart jaagt hij voorbij aan die hier en daar aan een overweg te kijken staan.

Maar daar ginds op het eindstation staan ze te wachten. En wat duurt wachten lang! Van oogenblik tot oogenblik zien ze ongeduldig op de stationsklok, en kijken, of het sein nog niet op veilig staat. Alles blijft gelijk!

Tot eindelijk met een ruk de seinarm omhoog gaat — en nog even, dan dondert de trein binnen. Na lang wachten en haastende vaart!

Ja, alles blijft gelijk. We hooren het woord van den mensch, en van ver het lied van den Antichrist. En spotters zeggen, dat de Kerk en dat Gods zaak ten doode opgeschreven is.

Maar langs de baan der tijden haast zich jagend Gods Raad naar het eind. Het komt naderbij, lezer, met elken klopp van uw pols. Het is reeds nader dan in uw jeugd. Wacht dan maar en toef. Probeer maar te kijken op Gods klok. Maar het cijfer daarvan spelt er niet een!

Rek uw hals maar, en zie naar het wereldsein. Er zijn menschen, die zich verbeelden, dat Gods sein reeds met geheven arm op veilig staat.

Ik geloof het niet. Er moet langs die baan nog eerst een ander komen! Is hij reeds op weg?

Wacht maar en bid, in de lange wachtenstijden van het monotone en grauwe Advent!

Want door de vlakke velden rijdt uw God, die zich met Zijn Raad naar het einde haast!

Reeds gaat er door de vreemde tijden een wonder gerucht, van storm en van komende heerlijkheid.

Bruid des Heeren, wacht Hem dan, en bid, en zie!

C. B.

KERKELIJK LEVEN

Voorstellen inzake den kerkelijken Hederenschat. III. (Slot.)

Zooals we reeds zeiden, willen we nog een enkel woord geven over wat de commissie der synode voorstelt inzake de orde van den eeredienst.

Men heeft kunnen zien, dat haar concepten vasthouden aan de soberheid, die den calvinistischen eeredienst steeds gekenmerkt heeft, en dat niet alleen de preek in het centrum blijft staan, doch ook in wat voorts nog den eeredienst vult, zóó weinig aan uitbreiding gedaan is, dat de preek in het centrum haar ruime plaats onbetwist bewaren kan. Als in den cirkel van den eeredienst de preek wordt voorgesteld door het zwarte gedeelte, dan hebben de deputaten de voor de toekomst groote verdienste, dat ze het gevaar, dat tot herleid zou worden, hebben helpen afwenden.

Want elke uitbreiding van liturgische vormen die tijd zou vragen, betekent verlies op de preek. En ik geloof, dat we de preek behouden moeten, en speciaal op de preek ons moeten blijven werpen, zullen we niet onherroepelijk schade toebrengen aan het kerkelijk leven.

Tot nu toe was de prediking de kracht van den eeredienst in de Gereformeerde Kerken. Als wij ons niet vergissen, dan is — gelet op de gegevens, die ons ten dienste staan — de prediking in de Gereformeerde Kerken, als men ze vergelijkt met die in andere kerken, reeds jarenlang steeds 'rijkt geweest aan inhoud, en 't meest beheerscht naar den homiletischen eisch. Er zijn echter teke-

nen, die erop wijzen, dat hier en daar de neiging opkomt, ook dit speciale karakter prijs te geven; hier en daar wordt van de exegetische bewust minder gedetailleerd werk gemaakt, neigt een onberedeneerd en hier niet ter zake doend gevoel van afkeer tegen „dogmatische” preken ertoe, de gedachten van den tekst met minder zorgvuldigheid na te sporen, en in hun verband te plaatsen, dan vroeger geschiedde, en wordt de lengte van de preek gereduceerd tot die van een kranten-artikeltje. Maar gelukkig zijn dat uitzonderingen; ze worden evenwel hier niet verzwegen, omdat ze geen gevolg van onmacht zijn (dan sprak ik er hier niet over) doch van een zekere „theorie”.

Nu zou men zich vergissen, als men de symptomen, waarop ik zooveel wees, van geheel onschuldigen aard noemde. „Beginnelen werken door”. Vooral, als ze met misverstandene argumenteeren, hebben ze een groote kans.

En zoo staat het hier, als ik wel zie.

Er zijn er, die van „dogmatische preken” niet willen weten. Daar hebben ze gelijk aan; men moet niet „dogmatisch” preken, en ook niet „ethisch” (d.w.z. zóó, dat die ethiek de plaats inneemt van de dogmatiek). Men moet geen dogmata in den vorm van een verhandeling in de preek „inwerken”. Maar als men in deze redeneering nu onbewust „inwerken” verandert in „verwerken”, en dan in dezen zin tegen „dogmatische preken” te velde trekt, om een preek te verdedigen, die iedereen schrijven kan, ook die nooit theologie studeerde, dan is dat een misverstand.

Anderen laten onbewust of bewust iets tot zich doordringen van de nieuwere onderscheidingen tusschen „Woord Gods” en „Schrift”. Onze lezers hebben meer dan eens reeds zich de plaats zien wijzen, waar de klepel hangt, als dit vriendelijk-klinkende klokje slaat. Gods Woord, zoo heet het dan, dat is zóó geweldig, en zóó grootsch, en zóó gansch anders dan wij en al het onze, dat het in letters, ook in schriftletters, ook in Schriftletters niet zich gevangen kan laten leggen. De Schrift — en daar zet dan weer het succesvolle misverstand in — die is zonder „het régime van Woord en Geest”, „maar” „een dood ding”, meer niet. Het régime van Woord en Geest wordt dan van die letters, van die bepaalde teksten eerst onderscheiden, straks losgemaakt, en in den nevel gezet, en eindelijk als tegenstelling daarvan gezien, en dus ervan gescheiden. Dat een en ander de preek als getrouwe ontvoering van wat daar in die „leider” staat in discredit brengen, althans degradeeren moet, behoeft geen nader betoog. Het ligt in den aard der zaak. Al moge men de consequenties niet dadelijk aan zijn eigen redeneeringen verbinden, ze liggen er toch in en het opgroeiend geslacht, dat bij dergelijke theorieën groot geworden is, zal die consequenties wel degelijk eruit halen.

Deze en dergelijke factoren hebben in den jongsten tijd het vraagstuk van de waarde en de mogelijkheid der prediking weer op den voorgrond geschoven in de algemeene wetenschappelijke discussie. Hermann Faber heeft in een opstel over „nieuwere homiletische problemen” ze alle de revue laten passeeren.

In de eerste plaats is hier de directe aanval op de z.g. cultus-preek (de preek als vast en gebonden element in den publieken eeredienst) te noemen. In dezen aanval (geopend door Hilbert, straks overgenomen door een conferentie, die haar resultaten publiceerde in het „Bemeuchener boek”, en door H. Schreiner) is veel, dat we hier onbesproken kunnen laten, omdat het gevoerde debat voornamelijk de toestand raakt, die onder ons niet aanwezig zijn. Maar er worden toch ook argumenten gebezigd, die onder ons tot thesen dreigen te worden, of bij anderen het reeds zijn. Tegen de cultus-preek wordt b.v. ingebracht, dat zij teveel eischt van den predikant (en als dit bezwaar ingang vindt, zal het bij ons, waar door-gaans tweemaal per Zondag een preek van denzelfden persoon meestal gevraagd wordt, te meer indruk maken), dat zij teveel tegelijk wil geven (op allerlei intellectuele bezwaren antwoorden, troosten, en bekeeren, en dan ook nog evangeliseeren) en daardoor eigenlijk niets goed doet. „Wat de kerk doet, dat kan zij niet naar behooren doen (want de cultus-preek stelt te hooge eischen aan den prediker) en wat de kerk behoorde te doen, dat doet zij niet, omdat ze het niet kan” (n.l. verkondiging, ZONDER den vorm van de cultus-preek).

Ieder voelt, dat dit laatste bezwaar wel degelijk ook in Nederland gewillige ooren ontmoet; want nu de kerk almeer met het koninkrijk Gods verward wordt, ligt de tendenz, om „boodschappen” over allerlei praktische kwesties te geven, los van den preekvorm, en om dan de preek te laten dienen tot een min of meer plechtige ziele-aanspraak, los van de door die „boodschappen” betreden terreinen, in de lijn van het denken. De verkondiging des Woords moet dan niets anders worden dan een „van de tot op heden constateerbare behagelijkheid” bevrijde „getuigenis der strijdende kerk”. Daar heeft men al dadelijk heel wat lievelingstermen bij de

hand, die men in onze naaste omgeving beluisteren kan. „Getuigenis”, het objectieve naar achteren, het subjectieve naar voren (omdat men niet meer gelooft aan het recht en de kracht van het objectieve). „Strijdende kerk”, — dat betekent hier zooveel als: ge moet niet denken, dat we met zekerheid iets kunnen „hebben” of „er” in één opzicht ook maar „zijn”. Weg met de behagelijkheid, met de rust, de zekerheid; wij zijn op de „endlose Strasse”. Hier komt dan nog bij een verwaterd kerkbegrip, met (als gevolg) een opheffing van de onderscheiding tusschen dienst des Woords en evangelisatie, en een onbewust ontzinken aan, straks een heimelijk vechten tegen de verbondsgedachte. Wie geen vreemdeling is in het leven, weet, dat het in Nederland meer en meer dien kant uitgaat.

Tegenover deze eerste strooming nu is een bewuste handhaving van de preek als óók naar den tijdsduur overheerschend element in den eeredienst (zooals het rapport onzer deputaten dat wil) m.i. een gezond en bewarend levensteeken in de Geref. Kerken. Want elke verkorting van de preek dringt ons den kant uit, waarheen de groote hoop neigt: minder werk van den eigenlijken tekstinhoud maken, en meer werk maken van handigheidjes, of dierbaarheidsjes, of gemoedelijkheidjes, of aesthetischheidjes van den dominee. Gevolg is, dat alleen de heél knappe lui „interessant” blijven (meer ook niet!), en dat voorts alleen de handigste pluizers en plukkers een bouquet van interessantheiden van anderen bijeen weten te garen, om zoo het volk te bekoren, maar dat de normale predikanten zich verplicht voelen tot een algemeen-gehouden stichtelijk toespraakje, dat eindeloos repeteert, en dus erant vervelend wordt. Terwijl daarentegen, als hij den inhoud van den tekst mocht (kon) preken, zoo'n normaal prediker veel sterker zou staan dan een „talent”, hm, hm, dat van interessantheiden leven moet; immers: hij had dan de kans, elke week wat anders te brengen, wat nieuws, dat in zijn tekst ligt. Neem den prediker de gelegenheid af, geduldig in de bijzonderheden van den tekst af te dalen, en werkelijk, zelfs reeds één keer per week te preken wordt inderdaad dan een te zware belasting. Dat zouden dokters, advocaten, litteratoren, kortom discipelen van andere faculteiten, het zoo min praesleeren.

Ik ben van de juistheid van deze zienswijze nog nooit zoo overtuigd geweest als thans, nu ik heb kunnen hooren, wat over onze grenzen van de preek geworden is. Op honderden plaatsen van Nederland wordt in een zoomaar voor de vuist uit te kiezen dorpskerk tienmaal beter gepreikt, dan in het buitenland door de knapste theologen. Dat komt van het systeem; ze hebben in het buitenland niet meer den tekst naar zijn concrete gedachten, dogmatisch-exegetisch, elkaar te bewerken gegeven; er zou trouwens bij de breede liturgie ook geen tijd voor zijn. Gevolg: algemeenheden, en verhalftjes, en een gemeente, die niets meer weet, en straks ook geen wezenlijke preek meer kan verdragen.

Natuurlijk is hier in de tweede plaats de barthiaansche opvatting van de preek te noemen, en in verband daarmee de opvatting van Fezer, die wel niet rechtstreeks zich bij de barthiaansche theologie aansluit, maar niettemin toch veelszins zich ernaar oriënteert. Van deze zijde is krachtige critiek geoeft op de prediking, zooals ze in Duitschland en elders overheerschend geworden was. Met name de opvattingen van Niebergall werden sterk bestreden. In deze critiek op Niebergall, die voor de ontzieling der preek grootendeels verantwoordelijk is, staan zoowel Barth-Georg als Fezer sterk. Maar als het erop aankomt, de preek in positieven zin om te bouwen en te herstellen, dan staan ook zij machteloos. Fezer tracht zich te redden met het slagwoord: theocentrische prediking! Maar als hij er toe overgaat, te zeggen, wat hij daaronder verstaat, dan is zijn semi-barthianisme weer zijn ongeluk: hij brengt het niet verder dan tot het in deze dagen algemeen geworden verlegenheids-beroep op, we kunnen wel zeggen: de verlegenheids-vlucht in den HEILIGEN GEEST. Precies zooals wij dat in ons land ook al telkens waarnemen kunnen in de kringen van de valsche mystiek, en in die van „Ons Eigen Vaandel”, voorzover althans daar bewust aan prof. Haitjema¹⁾ wordt aangeknoopt, en in die van het z.g. hersteld verband. Fezer zegt: de preek is de poging (das Bemühen!) van een mensch, om door vrije aanspraak (Rede) ertoe mee te werken, dat de in 't Schriftwoord ons zijn gemeenschap schenkende God aan een kring van andere menschen gemeenschappelijk tegenwoordig worde”. Er zijn natuurlijk heel wat zwakke plekken in dit woordharnas: „poging”; „mede-werken”; „vrije rede”; God, zijn gemeenschap schenkende „in” (niet door) het Schriftwoord; de tegenover-elkaar-stelling van den preek en den kring van andere menschen.

¹⁾ Hoeveel stamperen niet achter de „kunst” aan? Speciaal achter de neuraathenici der litteratuur?

²⁾ Dit woord, wat mij betreft, in elke betekenis (ook in die van verleden).

³⁾ Denk aan diens in de lucht zwevende, nooit concreet griffbare „régime van Woord en Geest”, ten koste van menschen-woord en letter.

zulk
die in
die tw
dat ret
zwakke
logem
het Sel
naar h
het mi
bijkba
is, teg
dus va
het dui
woor
Men ka
het
Zoo a
ons z
tegenw
geluid).
sten el
naaldel
logie be
tegen v
zich ve
woordig
het aar
Men
niet ong
Maar
opvattin
der
domine
tegenwa
in g en
haar
doen z
dig is, t
woord
meente
loofsged
woord
het gesp
Heiligen
Schriftw
heeft; e
dit woor
bekeerin
Het is
uiteenga
half, w
niet me
getuigen
dies m
preek is
standpun
is dikw
zoo bli
gaat het
Karl Ba
— zijn
wie hen
resse ke
steeds
wordt
tisch de
kunnen
of bitter
het twee
Maar
logische
„klaarbl
wordt bij
„een gro
asyl der
tegenwa
woord
den van
van God
(Calvijn)
dus hun
zijds. He
verwerpi
der mens
vinden.
Maar o
de predi
en dien
en in na
Dit n
mensch.
Tijd. Tijd
rantso
is zoo d
de recht
hebb

En nu
de heder
volg, dan
preek, de
de tijd e
liturgisch
tegenover
gemeente
de geme
met zijn
deele op
in symb

ing beluisteren
we naar ach-
mdal men niet
tracht van het
— dat be-
niet denken,
„hebben“ of
Weg met de
heid; wij zijn
dan nog bij
et (als gevolg)
ling tusschen
en een onbe-
melijk vechten
en vreemdeling
ederland meer

nu is een be-
oók naar den
den eeredienst
dat wil) m.i.
steeken in de
van de preek
le groote hoop
dijken tekst-
n van handig-
oedelijkheidjes,
mee.) Gevolg
„interessant“
oorts alleen de
bouquet van
een weten te
, maar dat de
voelen tot een
aakje, dat ein-
rvelend wordt.
inhoud van
zoo'n normaal
een „talent“.
n leven moet;
eek wat anders
ekst ligt. Neem
teduldig in de
dalen, en wer-
sek te preeken
belasting. Dat
en, kortom dis-
zoo min praes-

zienswijze nog
ins, nu ik heb
tenzen van de
plaatsen van
voor de vuist
beter gepreikt.
pste theologen
hebben in het
r zijn concrete
kaar te bewer-
breede liturgie
meenheden, en
iets meer weet,
eek meer kan

plaats de bar-
te noemen, en
van Fezer,
barthiaansche
toch veelszins
zijde is krach-
ting, zooals ze
schend gewor-
van Niebergall
tick op Nieber-
preek grooten-
owel Barth-Go-
het erop aan
om te bouwen
zij machteloos
het slagwoord
hij er toe over
er verstaat
r zijn ongeluk
d in deze dagen
eroep op, we
eids-vlucht in
oals wij dat in
a kunnen in de
en in die van
althans daar
it aangeknoopt
ind. Fezer zeg-
then!) van een
sde) ertoe moet
is zijn gemeen-
tan andere men-
dig worde“. Er
n in dit woord
„vrije rede“,
„in“ (niet door
aar-stelling van
dere menschen.

inst“ aan? Speciaal
eekenis (ook in de
soot concreet griff
ste van menschen-

zulkas dan tegenover de gereformeerde gedachte,
die in de gemeenschappelijke belijdenis
die twee a priori verbonden heeft. Maar vooral
dat retireeren op den Heiligen Geest is hier het
zwakke punt. Want die Heilige Geest wordt hier
losgemaakt van het Schriftwoord. „God“ wil in
het Schriftwoord ons zijn gemeenschap schenken,
naar het heet, maar dan moet de „Heilige Geest“
het middel worden, waardoor die God, die dan
blijkbaar in dat Schriftwoord zelf niet tegenwoordig
is, tegenwoordig worde. De Heilige Geest is
dus van het Schriftwoord losgemaakt, en blijft
het duistere punt in de definitie. En dat tegen-
woordig worden van God — wat is dat? Men kan
er van maken wat men wil. De een zegt: het is
vrees en beven. De ander: het is stilte. Zoo à la
Tersteegen: God is tegenwoordig, alles in ons
zwijgt! Een derde maakt ervan: God is tegen-
woordig, alles in ons kwinkelerende (zonder
geluid). Terecht is erop gewezen, dat hier de uiter-
sten elkaar kunnen raken; wat wij dan ook her-
haaldelijk ten aanzien van de barthiaansche the-
ologie beweerd hebben: Faber wijst erop, dat Holl,
tegen wien de dialektische theologie herhaaldelijk
zich verzet, ook zoo spreekt: God moet ons tegen-
woordig gemaakt worden, de preek moet ons voor
het aangezicht Gods stellen.

Men zal zeggen: wat hebt gij daar tegen? Praten
niet ongeveer alle gereformeerde dominees even zoo?

Maar het verschil is: dat volgens gereformeerde
opvatting God al tegenwoordig is in den eeredienst,
eer er één woord gesproken wordt. De dominee
heeft de onmenselijke taak niet, God tegenwoordig
te maken; Hij heeft alleen de taak, in gemeenschap
met de belijdende kerk, met haar uit dezelfde belijdenis
sprekende, te doen zien, water al is, God, die al tegen-
woordig is, te doen beluisteren uit Dins in 't Schrift-
woord gegeven Woord. En hij, zoowel als de ge-
meente, gaan uit van de vooropgestelde ge-
loofsgedachte, dat als de letter van het Schrift-
woord trouw gevolgd en gesproken wordt, alsdan
het gesproken menschenwoord overeenkomstig den
Heiligen Geest is, wijl die zich bedient van het
Schriftwoord, dat Hij zelf gesproken en gegeven
heeft; en dat voorts de tegenwoordige God door
dit woord zich krachtig tegenwoordig maken wil in
bekeering, geloof, heiliging.

Het is zonder meer duidelijk, dat hier de wegen
uiteengaan. Op barthiaansch standpunt, heel of
half, wordt de preek, met het menschenwoord,
niet meer dan een „Hinweis“, een symbool, een
getuigenis, een reflektor, een transparant, en wat
dies meer zij. De theoretische degradatie van de
preek is een onontkoombare consequentie van dit
standpunt. En wat er dan praktisch gepreikt wordt,
is dikwijls een verloochening van het standpunt;
zoo blijft men in de verlegenheid. Wel onder-
gaat het denken in deze kringen een wijziging, maar
Karl Barth's pas uitgekomen nieuwe dogmatiek
— zijn voorgaande neemt hij terug — laat voor
wie hem op de kardinale punten eens met inter-
esse controleert, zien, dat in principe nog
steeds de stelling aan den overkant
wordt ingenomen: „Wij kunnen wel realist-
sch denken, ook wel idealistisch denken, maar wij
kunnen niet christelijk denken“. Dit is of een frase,
of bittere ernst. Het eerste is het niet; dan blijft
het tweede over.

Maar op gereformeerd standpunt heeft het langs
logischen weg uitleggen en uitwerken van het
„klaarlijklijk-spreekende“ Schriftwoord (Assen
wordt bij den dag belangrijker in het groote debat)
„een grooten loon“; de Heilige Geest is nu geen
asyl der verlegen gedachten meer, maar laat zijn
tegenwoordigheid en zijn „meening“ uit het Schrift-
woord kenbaar worden; en de menselijke voor-
den van den prediker zijn vaak in staat, dat Word
van God, dat zich reeds zelf aan ons accomodeerde
(Calvijn!) zuiver weer te geven; ze krijgen
dus hun waarde, zonder eenige verdienste zijner-
zijds. Het vermoedende balanceren tusschen zelf-
verwerping en zelf-handhaving van den spreker
der menselijke preek-woorden kan hier een einde
vinden.

Maar dit alles dan ook alleen op voorwaarde, dat
de prediker van elk Schriftwoord den eigen zin,
en dien alleen, en dien zoo gedetailleerd mogelijk,
en in nauw verband met den context, zal spreken.

Dit nu, lieve menschen, kost een sterfelijk
mensch, tegenover sterfelijke medemenschen, tijd.
Tijd. Tijd. Beknibbeling op den preektijd en vooral
rantsoeneering (ook voor mijn part ruime!),
is zoo dwaas; rantsoeneert men den verdediger in
de rechtszaal ook, als men het van hem
hebben moet?

En nu keer ik naar het rapport terug. Als ik
de hedendaagsche debatten over preek en liturgie
volg, dan ben ik dankbaar, dat in dit rapport de
preek, de preek, de preek behouden blijft. En dat
de tijd ervoor niet wordt overgegeven aan andere
liturgische vormen, die ten deele roomsch zijn (een
tegenover elkaar stellen van den dominee, die de
gemeente 's Heeren nabijheid wenscht, en dan van
de gemeente het antwoord krijgt, dat de Heere
met zijn „geest“ (!) mag wezen), en die ten
deele opgaan in repetities van teksten, ten deele
in symbolen, of vingerwijzingen, zonder proza

ische letter-leer-inhoud, ten deele ook in algemeen
gehouden gelegenheden tot zelf-expressie
(waarom het in de kerk heelemaal niet te
doen mag zijn). Neen, hier wordt aan de preek de
volle maat gelaten; en nu staat het aan de domi-
nees, ervan een goed gebruik te maken. Ware het
anders geweest, de goedwillenden zouden voor
altijd gekortwiek zijn.

Zoo behouden de Gereformeerde Kerken — in-
dien althans nieuwere stroomingen ons het leven
niet bederven, waar kans op is — haar eigen
type. Ook in de preek. In de buitenlandsche de-
batten over de preek is een hopelooze onzeker-
heid, maar het merkwaardige — ook het volkomen
begrijpelijke — is dat de uitersten elkaar telkens
ontmoeten. Komt de cultuspreek op den achter-
grond, en heet het gepredikte menschenwoord niet
meer dan een symbool, dan is straks de weg gebaad
tot de „stilte“ in den eeredienst, het moment van
het zwijgen (Otto). In zulk een liturgisch zwijgen
verbinden zich dan ook de meest uiteenlopende
richtingen; de „silent worship“ mag dan korter
of langer zijn, geheel, of onderdeel van een geheel
in een eeredienst wezen, in elk geval drukt hij
het Woord Gods en het menschenwoord achter-
over, en geeft zelf-expressie-kansen aan het indi-
vidu, dat eerst zoo netjes als leeg en voos voor
God was uitgescholden.

Maar alle volk heeft woorden nodig, woorden,
woorden.

En tijd.

En als het gereformeerde denken nu krachtens
zijn belijdenis gelooft, dat het Woord zich in onze
woorden uit laat leggen, dan is daarin het speci-
fieke van de gereformeerde preek gegeven. Wijl
het de ontplooiing van dat specifieke karakter be-
wust mogelijk laat, is het rapport inzake de liturgie
voor mijn besef niet minder dan de afwending
van een gevaar, en de handhaving¹⁾ van
gereformeerden rijkdom tegenover een
tobbende gemeenschap om ons heen.

K. S.

¹⁾ Handhaving — en ten deele veiligstelling. Want of de
bestaande rijkdom nu ook gebruikt wordt, dat zal aan de
dominees liggen.

III ZIELKUNDE III

De mascotte en de zielkunde.

Meermalen kan men in de krant lezen, dat men-
schen, die iets doen, waardoor ze in het centrum van
de publieke belangstelling komen te staan, er een popje
of beestje van watten of iets dergelijks op na houden
en dat ze dat in critieke oogenblikken altijd bij zich
dragen.

Dikwijls ontwaart men dit verschijnsel bij menschen
van de sport.

In de goal van de keeper staat dan zoo'n beestje als
beschermengel en ook wel, als het er klein genoeg voor is,
loopt men met zijn afgodje in zijn zak.

Ik las Maandag in de krant, dat de groote voetballer
Adam, de ster van het veld, in den op Zondag j.l. ge-
houden wedstrijd, een heel eigenaardige mascotte had,
namelijk een doodgewoon riempje, een oud riempje,
dat hij in zijn zak draagt en zonder hetwelk hij niet
graag gaat spelen.

In de laatste jaren zijn mascotten in allerlei vorm
gefabriceerd, maar zoo simpelen vorm als bij Adam
zullen zij toch wel zelden hebben aangenomen.

Nu prikkelde ons juist dat voorbeeld van Adam om
over die mascotte-geschiedenis eens wat te gaan schrij-
ven.

Want och, de pers, vooral onze kerkelijke pers, heeft
er al dikwijls zoo terloops eens op gewezen, dat hier
toch eigenlijk een soort afgoderij bedreven werd. En
het is juist wat onze pers zeide.

En wij zijn het er mee eens, dat er achter al dit
gedoe dikwijls iets van afgoderij ligt.

Maar op gevaar af, dat sommigen onzer lezers zeg-
gen, dat wij pogen willen het kwaad goed te praten,
willen we toch het waagstuk ondernemen om deze
kwestie ook eens in ander licht te bezien.

Men begripe ons dus wel. Waar een daad van afgod-
derij is, daar keuren wij natuurlijk even goed als ieder,
deze mascotte-geschiedenis af.

En we vinden het in het algemeen heel erg dwaas
om een teddybeer-pop het veld in te slepen als schuts-
engel, wanneer twee-en-twintig sterke kerels met elkaar
gaan spelen.

Maar daarover gaat het niet. Het gaat over den veel
finereren vorm, die intusschen toch den achtergrond is
voor elk gebruik van mascottes.

Een finere vorm, die uitkomt in de geschiedenis van
het riempje van Adam, den voetballer.

Welke psychische krachten werken er, wanneer zulk
een doodnuchtere kerel, die als voetballer elken „vijand“
bij den neus neemt, die harder loopt dan eenig ander
mensch op het veld en die hersens heeft voor vijf —
ik zeg, welke psychische krachten werken er, wanneer
zoo'n kerel toch graag zijn ouwe riempje in den zak
heeft als hij gaat voetballen?

Niets dan afgoderij zal men zeggen. Wanneer men

dat zegt, dan zeg ik, gij vergist U; hier werken ande-
re krachten óók.

In het menschelek zieleleven doet zich het eigenaar-
dige verschijnsel voor, dat wij telkens weer behoefte
hebben aan het bekende. Ge moet er eens op
letten, hoe gemakkelijk men in het buitenland zich bij
overigens onbekende Nederlanders aansluit en hoe spoed-
dig men er toe komt om het vanzelfsprekend te vinden,
dat men met hen uitgaat of samen eet.

De neiging om zich te wenden tot het bekende, komt
bij vele menschen trouwens ook uit in de zucht om in
moeilijke situaties althans één bekend gezicht om zich
heen te zien, ook al kan dat bekende gezicht dan ver-
der niet helpen.

Het is bekend, dat er predikanten zijn, die, als zij
in een vreemde kerk preeken waar zij weten, dat een
bekende zit, voortdurend zoeken gedurende den voor-
zang en het voorlezen om dien bekende te vinden. Zij
zeggen: „Het geeft mij een gevoel van rust dat ik weet
waar hij zit“.

Nog sterker klemt dit gewoonlijk bij een predikant,
die, in een vreemde plaats gelogeerd met zijn vrouw,
des Zondags onder de menigte in de eerste plaats zijn
eigen vrouw wenscht te ontdekken.

Daar is in zulk een geval een behoefte om het bekende,
het eigene te zien.

Maar opvallend is het nu, dat dat bekende, dat eigene,
niet altijd betrekking heeft te hebben
op levende menschen. Het is mogelijk, dat het
aanschouwen van een bekend voorwerp temidden van
het vreemde ons een beleving van een zekere rust geeft.
Het is alsof wij het gevoel hebben, dat dat bekende
voorwerp een middel is om ons te herinneren aan vroe-
gere situaties. Deze situaties zijn ons eigen geworden.
En zoo wordt dat voorwerp vertegenwoordiger van het-
geen ons eigen is. Niet alsof wij dan aan dat voorwerp
een zekere magische kracht toekennen, maar wel zoo,
dat we in dat voorwerp een binding hebben (door de her-
innering) aan een ons bekend verleden, waardoor dan
de rust in onze verhouding vanzelf weer geboren wordt.

Door een ander voorbeeld kan ik dat nog duidelijker
maken. Stel U voor, ge zit te bladeren in een groot ge-
illustreerd prospectus, bijvoorbeeld van een reisvereeni-
ging. Er staan in dat prospectus allerlei foto's van
hotels, van landschappen, enz. Het zijn allemaal U
vreemde afbeeldingen. Ge kent de landschappen niet
en ge kent de hotels niet. Maar opeens vindt ge, als ge
weer een bladzijde hebt omgeslagen, onverwacht een
afbeelding van een hotel, waar ge eenige zeer genoeg-
lijke vacantedagen hebt doorgebracht.

Wat gebeurt er dan?

Kijkt ge dan naar dat bekende plaatje langer of
korter?

„Natuurlijk langer“, zult ge zeggen.

Ja, waarom eigenlijk?

Ge pleegt toch geen afgoderij met dat plaatje?

Neen, maar dat plaatje roept allerlei herinneringen
in U wakker; dat plaatje spreekt een taal. Het is alsof
ineens dat prospectus iets eigens voor U ge-
kregen heeft.

Dat is natuurlijk heel vreemd, maar nu opeens krij-
gen ook de andere afbeeldingen meer en beter Uw
belangstelling.

Daar is dus in ons zieleleven het merkwaardige ge-
geven, dat een ding ons een binding geven kan aan een
herinnering en dat deze herinnering op haar beurt ons
dat ding, met heel veel dat aan dat ding vastzit, waar-
devol maakt.

Dat is een gegeven, dat wij in ieder geval bij het
spreken over ons onderwerp moeten vasthouden.

Een tweede geval willen we behandelen van een situ-
atie waarbij een ding representatie kan zijn
van een geweldige waarde die er achter
ligt.

Ik kwam eens bij een oude, vrome vrouw, die mij
een dasje liet zien, een heel gewoon gehaakt, rood
wollen dasje, dat veertig jaar geleden gedragen was
door haar toen achtjarig zoontje, dat door het ijs ge-
zakt en verdrongen was.

„Kijk“, zei ze tegen mij, „dat dasje bewaar ik altijd
nog. Het is misschien wel kinderachtig, maar als ik
dat dasje zie, dan komt mij altijd weer mijn jongetje
voor oogen zooals hij daar liep, dat dasje netjes om
zijn hals geknoopt en de uiteinden kruislings over zijn
borst. Zijn andere kleeren heb ik al jaren geleden weg-
gegeven, maar dit dasje bewaar ik altijd nog. Ik zou
'ook voor geen geld willen missen en ik heb tegen mijn
dochter gezegd, als ik gestorven ben moeten ze het
maar weggooien; tegenwoordig dragen de kinderen
zulke dasjes toch niet meer“.

Pleegde deze oude moeder nu afgoderij met dit dasje?

Neen, maar het dasje was haar slechts een soort
symbool van het kind dat zij verloren had, omdat het
haar een middel was om haar voorstelling weer te ver-
levendigen. Juist doordien zij vroeger het waargenomen
beeld van haar kind mede markant gevonden had door
de kleurige das, was deze das zelve een uitstekend
middel om het geheugen aan de vroegere voorstelling
te hulp te komen.

Zoo zouden er vele voorbeelden zijn te noemen.

Voor verschillende menschen krijgt bijvoorbeeld een
gedragen kledingstuk of een oud gebruikt voorwerp
ook zulk een typische herinneringswaarde.

In Friesland komt het herhaaldelijk voor, dat iemand
er niet toe komt een oude, door hem zelf lang gedragen
pet, weg te gooien.

Ik ken zakenmenschen, die er nooit toe komen kunnen